

torniolava, Centelles); *tornioli*: «los torniols del vent, Verdager», *DAG*; «tal, del cel a la terra, d'aigua el saltant seria, / l'inferral terratrèmol, *torniols* y esgabell, / y així per terra, l'home, caygut, ho aguaytaria, / esblaimat, cruixint d'ossos, y adressat lo cabell», *Atl.* 5 *v*, 12b, 1867; estrofa suprimida en la versió de 1877. «Los crits y fressa de sustas que d'ella em duya --- *torniolant*, pahorosa, la rufaca», *Colom*, p. 92.

Torniola, fer la ~ mall. «dar vueltas a una cosa para obtenerla»; també en sentit figurat, *DAG*; «si fas de mestre d'escola, / a tots els pares, abans / que tenguen els infants grans, / los has de fer la *torniola*: / —Que ja és seu, aquest ninet? / Ai, quin front més despejat!», *PdAPenya (Po. Pop.*, p. 38); d'aquí que el bo d'AMAlcover ho desviés emfàticament cap al sentit d'entretenir-se, torbar-se, trigar: «posau-mos un mot --- i veureu si hi farà gayre la *torniola* pel camí la bona de *Lletra [de Convit]*» (*BDLC* vi, 133); i fins 'perdre el temps' (ib., p. 156); a Eiv. («*torniola*: rondar», *PzCabr.*). Antigament a Aragó sembla ser una eina de cuina (com *tornell* supra), § 89: «5 tallyadores entre chicos y grandes; § 90: una *torniola* y una mexedera» a. 1331 (inv., *BRAE*, II, 553).

Tornís aplicat a mobiliari, any 1323 (*Revue des Langues Romanes* xxxii, 543), vegeu el text a *saellit* (*SAC*); **entornissat*, dit d'una mena de decoració mural (cf. fr. *tournois*): «dintre d'una establia, / lo nostre Déu eternal!: / no hi ha cambra daurada / ni paret *entornissada!* / sinó dintre una cabana / ---», *MilàF (Romlo.*, 43B). *Tornís* 'marrà capat' (cf. *bistornar*, i *tornejat* supra): no sols a Berg., Cerd. i Ribag. (*BDC* xix) sinó també pall.: «*tornissos*: antics marrans que, després de muntar les ovelles, algunes vegades els capen, i després d'engreixar-los un any, els destinen a carn», *JnLluís Pall.* (1959). *Font Tornadissa* damunt Vidrà, V. sobre *Tortadès (TÓRCER)*.

Del fr. *tour* 'tomb, passeig', pres per l'angl. *tour* 'viatge', d'on els derivats *tourist* i *tourism*, dels quals prenguérem *turista* [1905, Bulbena] i *turisme* [id.], *turístic*.

Contornar ant. i dial. 'donar volta, fer girar' (un objecte o cos): «e anaren aquells 20 escuders, armats de perpunts e de gonions, e de capels de ferre; e espaes, que portaven, e no portaven lances, per ço con no les porien *contornar* en les torres que-y eren», «ab tant, anam-nos gitar e no volguem descobrir les paraules, a nuyl hom qui fos ab Nós; e, ja fos en temps de gener, que fa gran fret, *contornam-nos* la nuyt més de cent vegades e-l lit, de la una part e de l'altra, e suàvem tam bé com si fóssem en un bany», *Jaume I* (Ag., pp. 236, 281).

Avui ja no en tinc notícia sinó rossellonesa, en construcció intransitiva (a la manera francesa), amb el sentit de 'tombar, fer recolzada': a la ribera que puja cap als Estanys de Noedes «després del Roc de l'Al(i)ga, la vall *contorna*, i més amunt ve el Cill dels Miquellets», *Évol* (1959). Un poc més general resta *contorn*, fins en aquesta acc.: «el camí que puja cap a Merialles fa molts *kuntürns*, després trobareu un *kuntürn* que ---», «--- una font al peu d'un *contorn*» (*Vernet* de

Canigó, 1960).

Més estès, però, en el sentit de 'territori circumdant'; en el Principat usat sobretot en plural, sigui *els contorns* de (tal lloc) o *els encontorns* (més difós aquest, i ben usual en la llengua comuna i cat. central): maestr.: «Abrahonats com dos gossos / de presa --- / ab fort pantaix esbufeguen, / i les mans busquen a pressa els garganxons: / en semblant rebolcadissa, / xafen tota la matissa / del *contorn*; ab xilladissa / esbarrats, se són fugits tots los moixons», *Ga. Girona (Seidia*, 203); «en aquells *encontorns*, jau lo poble de Jorba, entre montanyes y escarpades roques: demostra ser molt rònc, ab lo Castellot sobre de Jorba, que és del Sr. Compte de Aranda», *B. de Maldà (Excurs.*, p. 80); «Donya Flora / --- / presonera de algun moro / de per 'questos *encontorns* / ---», *Pitarra (Castell dels Tres Dragons, Gat.* 1, 177); també cronològicament: «Se casarien pel segar, abans de les mongetes, pels *encontorns* de Sant Pere», *Pons Mass. (Trascant* p. l. S., 50).

**Encontorn* s'ha usat en el nostre temps en el sentit d'ambient espiritual, atmosfera intel·lectual que ens envolta', com equivalent del fr. i angl. *entourage*; recorde aquest útil neologisme de bons estudis literaris de Casacuberta (i crec també CRiba i Nicolau d'Oliwer). No puc aprovar, en canvi, un ús semblant d'*entorn*, que he vist en algun article recent («aquelles qüestions que interessin --- especialment al nostre *entorn* cultural», *Rev. de Catalunya*, oct. 1986, p. 8). Com a concepte abstracte això és derivat d'un verb, i aquest en català és *contornar* o *encontornar*, no pas un **entornar*, com fr. *entourer*; calc simplista i infortunat del francès; en cat., llenguatge balb, barboteig.

Contornejar 'donar forma arrodonada a un objecte': «agafava la forma, y ab pols segur, *contornejava* la sola ---», *Emili Vilanova (Gent de Casa*, 5). *Contornada* 'encontorns, territori adjacent': «les fonts se secaren, tot era cremat per la gran seca; vejau què fahien los animals: se replegaven d'aquella *contornada* los corvos e-ls altres ---», *StVicentF (Serm.* 1, 21.8); encara ben val.: «el masover, sobre el cas, ens respongué --- que prou que ho sabien ells i els de la *contornada* que en les coves hi havia pintures, però que no en feien cas...», maestr. *Jn. Porcar (BSCC* xv, 343).

A penes han tingut ús cat. *atornar*, *destornar* (ant. *Belv.*). *Destornillar* (*desatorn-*, *desentorn-*) i *destornilladors*, són castellanismes intolerables, per *descaragolar*, *-lador*; o el gallicisme ben naturalitzat, arrelat i ja respectable *tornavis* (contra el qual s'enfelleix, a tort, *AlcM*, qualificant-lo destarotadament de castellanisme) (fr. *tournevis*, cpt. amb *vis* 'caragol per a collar').

Entornar al més sovint no és més que mala grafia, p. ex., *s'entorna*, *s'entornarà* per *se'n torna*, *se'n tornarà*. De vegades hi ha hagut veritable aglutinació de l'adverbi *en*, cosa tolerable en casos com *entorna-te'n!* per *torna-te'n*, *entornant-se'n* etc.; incorrecte i superflu en casos com *se n'entorna*, *-nava* per *se'n torna*, *se'n tornava*. Alguns cops també es diu que una peça *s'entorna* per 's'arronsa, s'encongeix' (llavors *en-* és in-